

«Rechtsmacht», «dass sie ihre Gebote in einem bestimmtem Kreise von Menschen gewöhnlich und erfolgreicher als andere Mächte durchzusetzen imstande sei». S tem pa se ne pridobi mnogo in je sploh dvomljivo, ali spada v področje prava vprašanje, ali in koliko se norma izvršuje v stvarnosti.

Govoriti bi se dalo, ali je zakon že perfekten s promulgacijo brez publikacije itd., vendar so vse to vprašanja, ki se bodo vedno pojavljala pri vseh takih knjigah in nimajo nobene zveze z njihovo znanstveno vrednostjo. Zato končam in čutim potrebo, da pri tej lepi knjigi, ki jasno priča o naši kulturi, poudarim samo še eno: da je knjiga pri vsej svoji znanstvenosti pisana v tako lepi slovenščini, da je je slovenska kultura lahko dvakrat vesela.

Jose Jurkovič.

Slovenačka. «Srpska Književna Zadruga.» Kolo XXX. Br. 202. 1927. Beograd. 222 str.

Stopili smo v deseto leto skupnega življenja Srbov, Hrvatov in Slovencev v isti državi in vendar se v javnosti domala vsak dan oglašajo dejstva, da se premalo poznamo, zbog česar nastajajo mnoge težkoče, ki so se včasih zdale vprav nepremagljive. Kakorkoli država ni in ne more biti poglavitni regulativ narodovega življenja, se vendar pod njenim vplivom izpreminjajo celo nekatera narodova dejstva, ki ne leže v neposredni sferi državnega delovanja. Tako skupna politična usoda zedinjenih Slovencev, Hrvatov in Srbov volens-nolens sili k čedalje intimnejšemu sožitju, le-to pa ne more biti ne iskreno in ne obojestransko pravično in koristno, če se narodi z različno preteklostjo in kulturo dodobra ne spoznajo. In zares nam pričujejo mnoge izkušnje, da krivice, ki jih stori Srb Slovincu ali narobe, niso vedno plod zločeste volje in samopašnosti, temveč potekajo tudi iz nepoučenosti. Na tej in na oni strani velja za objektivne in resne ljudi isto pravilo: Presojaj zgolj to, kar dobro poznaš in ne sklepaj dokoučno o ničemer, kar bi utegnil tvoj nekontrolirani predsodek postaviti v napačno luč. Da so predsodki zelo popularni in vplivni celo na odločilnih mestih, bodi omenjeno le mimogrede kot dejstvo, ki je dovolj znano.

Slovenci smo imeli že dolgo pred zedinjenjem narodne in zlasti kulturne stike s Srbi tokraj in onkraj Save in Donave. Te manj smotrno in bolj osebno in po naključju načete vezi pa so zajele tam in tu dokaj ozek krog ljudi, ki se je razširil stoprav proti koncu svetovne vojne in po državnem zedinjenju. Kako površni pa so še dandanašnji ti stiki, priča dejstvo, da n. pr. celo srbski intelektualci malo ali krivo poznajo razmere med Slovenci, našo dušo, zgodovino, književnost in umetnost, medtem ko si širši sloji komaj zapomnijo puhle fraze, ki krožijo po dnevnikih ali se čujejo iz ust politikov. Nekoliko bolj, vendar pa vse premalo poznamo Slovenci Srbe. Medsebojno spoznavanje ni tedaj samo politicum, marveč je neizogibna in — če pošteno mislimo — zadostna in topla duševna potreba.

«Srpska Književna Zadruga» je stopila za Srbe znaten korak Slovincem naproti. S knjigo «Slovenačka», ki jo je uvrstila v letošnji obilni knjižni dar (7 vezanih knjig), so dobili širši srbski sloji prvo res informativno knjigo o Slovencih. Izvzemši spis dr. Prijatelja o slovenski književnosti je bilo vse drugo, kar se je pisalo in se še piše v Srbiji o Slovencih, sporadično, fragmentarno in češče tudi napačno. Celo v šolskih knjigah so najti sledovi tega ne baš častnega pomanjkanja jasnih pojmov o slovenskih zadevah. «Srpska Književna Zadruga» je poverila sestavo knjige o Slovencih samim Slovincem;

pritegnila je k sodelovanju prvovrstne strokovnjake, tako da v tem sistematičnem srbskem viru o Slovencih ni napačnih ali dvomljivih podatkov. Nemara bi bilo v nekem pogledu bolje, če bi bili knjigo o Slovencih spisali srbski avtorji, ki bi najbrže bolj poudarili tisto, kar Srbe zanima; to je pri poljudnih publikacijah važen moment. Na splošno pa je «Slovenačka» jasna, pregledna in zanimiva knjiga, čeprav ni popolna in zaokrožena (obeta se drugi zvezek, ki bo temeljiteje obdelal sodobne probleme). Če bodo tu zbrani članki izpopolnjeni še z informativnimi razpravami o jeziku, o narodopisu, o socialnem in gospodarskem življenju (zlasti zadružništvo), o slovenski politiki, o časnikih in podobno, utegnejo dobiti srbski bralci zaključeno sliko Slovencev in njih dežele, ki bo izdatno bolj pripomogla k medsebojnemu spoznavanju nego s tolikimi vrzeli in s površnostjo zaznamovana Stanojevičeva «Narodna enciklopedija».

«Slovenačka» obsega 222 strani v osmerki in 16 slik na posebnih prilogah. Gradivo sta zbrala Anton Melik in Milko Kos, rokopis pa je prevedel v srbsčino Dušan Hinić. Zemljepisni pregled je napisal Anton Melik. Na 27 straneh pove zgoščeno a pregledno najvažnejše o naši zemlji in ljudstvu. Ker so priložene slike o tipih slovenskih hiš, bi človek pričakoval še narodopisen članek, ki pa se bržčas ni dal stlačiti v tesen obseg tega zvezka; nadejamo se, da izide v drugem. Tudi ne bi bila v taki knjigi odveč zemljepisna karta Slovenije. O slovenski zgodovini piše na straneh 53—85 Milko Kos. Povprečen srbski čitatelj utegne najti v tem skrbno sestavljenem pregledu naše zgodovine (od časa naselitve Slovencev do zedinjenja) tu in tam pregošto nakopičene podrobnosti, ki nekoliko zasenčijo široke linije zgodovinskega razvoja, brez dvoma pa bo lahko Srb posihmal z večjim umevanjem ocenjeval slovensko preteklost, ki je v tem spisu začrtana s strokovnjaško objektivnostjo. K temu bo v obilni meri pripomogla tudi razprava Frana Kidriča o starejši književnosti (str. 86—134). To je prava zgodovina slovenske kulture od prvih začetkov naše pismenosti preko Trubarja in tovarišev do zgodnjega preporoda in naposled do Prešernove smrti. Iz nje plastično vstajajo profili velikih nositeljev slovenskega duha: Trubarja, Zoisa, Vodnika, Prešerna. Ne po piščevi krivdi je izpuščeno poglavje o prekmurski književnosti, ki ne bi bilo za Srbe nezanimivo (ogrski vplivi!). Novejšo književnost je očrtal Ivan Grafenauer (str. 135—165). Avtor ni imel sreče s svojo itak že dovolj zgoščeno razpravo: pri lomljenju knjige je tehnični urednik izpustil poglavje, ki obsega celo literarno generacijo. Dočim se na str. 165. naštevajo tudi osebe, katerih književno delo je v nastajanju in še ne daje trajnejše literarne fiziognomije, se pesništvo in pripovedništvo zaključuje z nastopom moderne, oziroma s Finžgarjem. Tu zija očividna, in sicer dokaj globoka vrzel, v kateri so pred srbskim bralcem «Slovenačke» izginila imena Ivan Šorli, Ivan Lah, Milan Pugelj, Anton Novačan, Alojzij Gradnik, Alojzij Kraigher, Ivan Pregelj, Vladimir Levstik, Cvetko Golar, Silvin Sardenko. Če se omenjajo n. pr. Tine Debeljak, Jože Pogačnik i. dr., ne bi smeli manjkati Rudolf Maister, Vojeslav Molè, Petruška, Ante Debeljak. Tudi slovenski esej je zdrknil v neodgovorno vrzel «tehničnega razloga», zato ne izveš ničesar o visoki književni vrednosti spisov Ivana Prijatelja in Izidorja Cankarja. Čudimo se, da si je potreba krajsanja izbrala kar na slepo roko, ne da bi koga — razen neobveščenega avtorja — zaradi tega pekla vest; vsaj na poslednji strani, kjer so se popravili nekateri (ne vsi) tiskovni pogreški, bi se bila lahko omenila ta nasilna in nevešča amputacija.

O razvoju slovenskega gledališča je nanizal Fran Albrecht na str. 164—175 vse važnejše in zanimivejše podatke od pasijonskih iger do poslednjega časa in jih zaokrožil v jasen pregled. Žal, da prejšnji članek deloma zbog nasilne okrnjenosti premalo pouči srbskega bralca o slovenski dramatik in nje stremljenjih. V posredni zvezi s slovenskim gledališkim življenjem bo treba v drugem zvezku očrtati tudi razmah diletantskih odrov na Slovenskem, panoga, ki ni šla niti skozi sito pregleda splošnih prosvetnih razmer, čeprav je ta razmah značilen in zlasti za Srbe zanimiv kulturni pojav. Nadaljnja razprava je iz peresa Fr. Mesesnela in podaja na str. 176—190 pregled razvoja slovenske likovne umetnosti; žal, da se je sodobnim umetnikom mogla posvetiti samo poldruga stran. O glasbi razpravlja Stanko Vurnik (str. 191—199). Čisto informativno bi bilo omeniti, da ima tudi Maribor opero, v poljudno-informativni svrhi namenjenem pregledu slovenske muzike ne bi bilo odveč, če bi pisec opozoril tudi na organizirano razširjenost vokalne in instrumentalne glasbe med slovenskim ljudstvom; čeprav tu ne gre za umetniške smotre, je vendar ta nivô značilen za narodovo muzikalno kulturo. Knjigo zaključuje pregled splošnih prosvetnih razmer iz peresa Fortunata Lužarja (str. 201—222). Tiče se predvsem šolstva, poglavje «Narodno prosvetevanje» pa je preširoko, da bi bilo v tem pregledu vsaj v najširših potezah izčrpano.

Prevod je razen nekaterih malenkosti točen in gladek (Cankarjevi «Hlapci» n. pr. niso «Robovi»), korektura stavka ni bila brezhibna in je kljub popravku na koncu še marsikaj ostalo (pravilno je n. pr. pianist Trost namesto Tost, dolina Rož ali Rožna namesto Rons [na sliki] itd.). Slike so še dokaj jasne, le premalo jih je (tako ni portreta nobenega narodnega reprezentanta po Prešernu). Oprema knjige je kakor običajno pri knjigah Srpske Književne Zadruge, ki so (v vzgled našim književnim družbam) že dolga leta enake velikosti in enako vezane; broširane se ne prodajajo.

Slovenci smo «Srpski Književni Zadrugi» hvaležni za dobro voljo in požrtvovalnost, da nas približa srbski javnosti. Upajmo, da bo eden izmed konkretnih rezultatov te knjige to, da bodo Srbi poslej z večjim zanimanjem srečavali Slovence in z globljim umevanjem soodločali o naših vprašanjih. H koncu bodi omenjeno, da je S. K. Z. izdala letos med rednimi knjigami razen «Slovenačke» še naslednje knjige: Ivo Vojnović, «Dubrovačka trilogija»; Milutin Bojić, «Pesme i drame»; Janko Veselinović, «Slike iz seoskog života»; S. Miličić, «Žena i čovek» Cvijićeva knjiga; Ch. Dile, «Vizantiske slike». V tem duhu — v zблиževanju sedanjosti s preteklostjo, srbskega življenja s tujimi kulturami, deluje že desetletja.

B. Borko.

Cvetko Golar: Njiva zori. Samozaložba. Tiskala tiskarna «Merkur» v Ljubljani. 1927.

Od Pisanega polja in Rožnega grma, katerima je pesnik kar obral nekaž cvetk in jih presadil na letošnjo Njivo, se Golar v vsebinskem in formalnem bistvu in niti v postranskih svojstvih pesniškega snovanja ni prav nič izpremenil. Dominantni akord njegove poezije je slejkoprej ostalo veselo, lagodno motrenje in uživanje večno se ponavljajočih solnčnih, brezskrbnih, radostnih dogajanj v naravi. Golarjeva polja malone vedno poljubljajo plodeči žarki, njegovi travniki so večno zeleni, njegove ptičke samo pojo in skakljajo, njegove hiše so vse samo bele (golobice, neveste), njegovi gozdovi šume in vabijo, njegovo cvetje dehti in je vse pisano in sveže. Pesnik je po svoji notranjosti odsluhnil naravi le božajočo njeno muziko, doživel v opti-